

СИГМАТИЧНА КООРДИНАТА МОДЕЛЮВАННЯ ДИСКУРС-ПОРТРЕТА МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У доповіді окреслено особливості моделювання дискурс-портрета мовної особистості за сигматичною координатою та визначено параметри реконструкції особистісних смислів адресанта. Зосібна розглянуто перспективи створення узагальненого дискурс-портрета мовної особистості.

Ключові слова: мовна особистість, дискурс-портрет, дискурс-аналіз, сигматика.

The report is dedicated to the modeling of a sigmatic coordinate of language personality discourse portrait. The development of such a research will bring the possibility to duly arrange the data as to peculiarities of creation of personal discourses according to the sigmatic coordinate and the process of forming a coherent whole language personality discourse portrait.

Key words: language personality, discourse portrait, discourse analysis, sigmatic coordinate.

Теорія та практика створення дискурс-портрета мовної особистості спираються на чотирьохвимірну модель комунікації Георга Клауса [2] та вже висвітлювалися в низці робіт [1; 3–6]. Комунікативно-функціональний простір дискурсу інтегрує сили мовленнєвого впливу за чотирма координатами (семантичною, сигматичною, прагматичною, синтактичною) і описує сукупний мовленнєвий вплив на адресата, передбачуваний ав-

тором дискурсу. Мовнодіяльнісний простір дискурсу мовної особистості досліджуємо як інтеграцію напрямів (координат) моленневого впливу: аргументативного (семантика), мотиваційного (сигматика), прагматичного (прагматика) і акумулювання (синтактика). Сигматична координата — це комунікативне розгортання адресантом особистісних смислів з урахуванням їх співвіднесеності з навколишньою дійсністю на основі власного досвіду пізнання. Такі смисли мають характер «думки». Семантична координата пов'язана зі змістовою інтерпретацією знака, що відбиває відношення знака та його розумового еквівалента (значення) і містить у собі сукупність знань про світ через установлену і використовувану в соціумі систему понять, категорій. Відмінність між семантичною й сигматичною інформацією сконцентрована лише на конкретному адресатові й спостерігається в мовній взаємодії з ним.

Особливості комунікативного розгортання адресантом особистісних смислів з урахуванням їх співвіднесеності з навколишньою дійсністю розглянемо на прикладі текстів Оксани Забужко. Матеріалом для дослідження стали статті, інтерв'ю, есе, спогади, блоги, записи у соціальних мережах Facebook, Twitter, Telegram. Розгортанням дискурсу за сигматичною координатою в цих текстах вважаємо розширення семантики локативів, що позначають інтелектуальний простір, та семантичну складову «антропоцентричний час». Це також і семантичні міжпропозитивні відношення імплікації, що передають авторське зіставлення; відношення тотожності, що вжито як засоби емфазі; відношення контрасту з елементами авторської оцінки; відношення еквівалентності із додаванням авторської інтерпретації, розширенням, уточненням інформації. Авторка надає додаткових смислових чи емоційних відтінків у мікровідступах, що оформлюються як уточнення, оцінні елементи, протиставлення. Розвиток дискурсу за сигматичною координатою забезпечують семантичні міжпропозитивні відношення еквівалентності,

оскільки вони містять авторську інтерпретацію. Додавання інформації супроводжується почасти вживанням голофразису (фразового епітета). Це переважно інформація стосовно ставлення мовця до певного стану речей у світі. На рівні сигматичної координати О. Забужко використовує різні мовні засоби оформлення змістово-концептуальної інформації, як-от використання власних назв, що вжито для передавання основної ідеї твору (наприклад, в есе «Мій Грац»). Змістово-концептуальну інформацію авторка формує й різними типами структурно-прагматичних зв'язків (зокрема, зворотними та зворотно-дистанційними).

Таким чином, розгортання особистісних смислів у текстах Оксани Забужко (сигматична координата дискурс-портрета мовної особистості) виражене передусім:

- 1) авторською інтерпретацією інформації, посиланням на власні тексти, щоденники;
- 2) використанням дискурсивних одиниць різних рівнів на позначення ставлення, оцінки іншої особи. Це, зокрема, тематичне структурування текстів як мовленнєвих подій, адресант-орієнтовані та міжособистісно-орієнтовані мовленнєві акти, транспоновані мовленнєві акти, метамовленнєві акти, семантико-рольові конфігурації з транслативами, семантико-рольові конфігурації з локативами на позначення антропоцентричного часу та простору, семантичні міжпропозитивні відношення ціле – частина (частина – ціле), контрасту, порівняння;
- 3) використанням дискурсивних одиниць, що позначають ставлення, оцінку або є ілюстрацією з елементами власної інтерпретації. Передусім це тематичне структурування есеїв у збірках, тематичне структурування текстів, додавання автосемантичних елементів, формування протиставлення мікротем в межах тексту, семантичні міжпропозитивні відношення контрасту, порівняння;

- 4) вживанням міжособистісно-орієнтованих та когнітивно-орієнтованих мовленневих актів, дейктичних та автосемантичних мовленневих актів, семантико-рольових конфігурацій з транслативами (в тому числі у семантико-рольовій структурі тематичного мовленнєвого акту), семантичних міжпропозитивних відношень еквівалентності, контрасту, тотожності, частина – ціле (ціле – частина);
- 5) поєднанням категорій «континуум» та «антропоцентричність».

Подальші розвідки такого роду сприятимуть вдосконаленню теорії та її практичному застосуванню при створенні цілісного узагальненого дискурс-портрета мовної особистості.

Література

1. Зернецький П. В. Речевое общение на английском языке. Киев, 1992. 143 с.
2. Клаус Г. Сила слова. Москва, 1967. 216 с.
3. Куранова С. І. Перспективи дослідження публічної мовної особистості в аспекті жанрової та регістрової теорії. *Мовознавство. Науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні*. 2017. № 5. С. 42–54.
4. Куранова С. І. Загальні характеристики та структурно-прагматичні аспекти створення дискурс-портрета (на матеріалі публіцистики О. Забужко). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць*. 2018. Вип. 26. С. 82–89.
5. Куранова С. І. Семантична координата моделювання дискурс-портрета мовної особистості. *Мовознавство. Науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні*. 2020. № 2. С. 59–74.
6. Куранова С. І. Прагматична координата моделювання дискурс-портрета мовної особистості. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. 2020. № 6 (2020). С. 50–68.